

Danijela Trškan
Štefan Trojar in začetki raziskovanja
pouka zgodovine v Sloveniji
(ob 90-letnici rojstva)

19. 9. 2021 je minilo devetdeset let od rojstva Štefana Trojarja, zgodovinarja in metodika. Rodil se je v Celju, 19. 9. 1931, in umrl 29. 10. 2014 v Ljubljani. Diplomiral je leta 1955 iz zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Bil je odličen srednješolski profesor v Ajdovščini, Novi Gorici in Ljubljani. Njegovi dijaki se ga spominjajo kot zavzetega in vestnega pedagoga. Kot izkušen učitelj zgodovine je sodeloval pri pripravi dveh učbenikov. Prvi učbenik za zgodovino je napisal v sedemdesetih letih 20. stoletja v soavtorstvu z dr. Brankom Božičem, ki je imel več ponatisov in je takrat zapolnil primanjkljaj učbenikov za poučevanje zgodovine v srednjih tehniških šolah. Drugi učbenik za zgodovino pa je napisal v soavtorstvu z gimnazijsko profesorico zgodovine Marijo Kremenšek, in sicer *Zgodovina 4*, ki je bil namenjen dijakom v usmerjenem izobraževanju v osemdesetih letih 20. stoletja.

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je začel kot višji predavatelj za metodiko pouka zgodovine leta 1977, kjer je svoje dolgoletne izkušnje poučevanja različnih družboslovnih predmetov (zgodovine, geografije, politične ekonomije, sociologije, filozofije) prenašal na mlade generacije študentov, bodočih učiteljev zgodovine. Tako so se študentje pri predmetu Metodika pouka zgodovine učili o kakovosti pouka zgodovine, o izobraževalnih, vzgojnih, spoznavno-logičnih in operativnih nalogah, o različnih učnih metodah in oblikah ter njihovih kombinacijah, o avdiovizualnih sredstvih, učilih in učnih kompletih učencev, hkrati pa so se tudi sami praktično preizkusili v načrtovanju učnih ur in učnih nastopov v osnovnih in srednjih šolah, ki jih je Štefan Trojar vzorno organiziral (iz študijskega programa *Zgodovina*, 1999). Čeprav se je upokojil leta 1998 kot izredni profesor za metodiko pouka zgodovine, je pedagoško delo opravljal še do leta 2002.

O metodiki pouka zgodovine je napisal številne članke v reviji *Zgodovina v šoli*, kateri je bil več let glavni urednik. Naj omenimo zlasti članke o vlogi kakovostne razlage (1994), spodbujanju usmerjenega učnega razgovora (1995), vlogi slik in slikovnega prikazovanja pri pouku zgodovine (1996) ter še posebej o uporabi in značilnostih ustnega in testnega preverjanja in ocenjevanja znanja (1997, 1998). Ravno tako pa so njegovi članki spodbujali učitelje h kakovostnemu načrtovanju učnih ur (1992, 1993). Ti članki kažejo, da naj bi pouk zgodovine v 90. letih 20. stoletja vključeval že različne učne metode in sodobno preverjanje in ocenjevanje znanja učencev. Iz internega gradiva Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (*Personalna mapa Štefana Trojarja, Življenjepis*, 1996) lahko ugotovimo, da je proučeval predvsem zahodnonemško metodiko pouka zgodovine in didaktične

koncepte, ki jih je vključeval v svoje raziskovanje in apliciral v pouk zgodovine v slovenskih šolah. Vsi članki, objavljeni v reviji *Zgodovina v šoli*, so bili takrat zelo uporabni za učitelje zgodovine, aktualni pa so še danes za poučevanje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah.

Izpostaviti pa moramo njegovo doktorsko disertacijo (zagovor je bil 17. 10. 1990), ki je bila prva s področja pouka zgodovine in predstavlja začetek raziskovanja didaktike zgodovine v Republiki Sloveniji. S to disertacijo je Štefan Trojar postal prvi doktor pedagoških znanosti, ki je v svoji disertaciji vključil raziskovanje zgodovinskega pouka (promocija je bila 12. 3. 1991). V doktorski disertaciji z naslovom *Metodološke in didaktične strukture učnega načrta zgodovine v skupnih vzgojno-izobraževalnih osnovah in njihov vpliv na zasnovo in potek pouka* je Štefan Trojar slovenski javnosti prvič predstavil razvoj evropskega raziskovanja metodike pouka zgodovine v 19. in 20. stoletju, še posebej pa se je osredotočil na razvoj družboslovnih učnih predmetov. Analiziral in ovrednotil je srednješolski učni načrt za pouk zgodovine v srednjih tehniških in strokovnih šolah (veljaven konec 70. in v 80. letih 20. stoletja), kjer se je ukvarjal z načini sistematizacije zgodovinskih vsebin, notranjih povezav in tudi zunanjih povezav z drugimi učnimi vsebinami v takratnih družboslovnih učnih načrtih.

Glavna vsebina njegove disertacije je bila objavljena v monografiji leta 2003 pri Državni založbi Slovenije z naslovom *Sodobni pogledi na pouk zgodovine – Reformne težnje pri družboslovnih učnih predmetih* (160 strani) in je prva znanstvena monografija s področja didaktike zgodovine. V nadaljevanju izpostavljamo ključno vsebino, ki jo je dr. Štefan Trojar razdelil v pet poglavij. V prvem poglavju (Izoblikovanje in didaktične značilnosti tradicionalnega pouka zgodovine) je pojasnil teoretske osnove nemškega zgodovinopisja v 19. stoletju in njihov vpliv na zasnovo šolske zgodovine, vpliv pedagogov na didaktično-metodično zasnovo pouka zgodovine v nemško-avstrijskem kulturnem prostoru ob koncu 19. stoletja ter didaktična izhodišča in strukturo pouka zgodovine na avstrijskih gimnazijah na začetku 19. stoletja. V drugem poglavju (Nove težnje pri zasnovi družboslovnih učnih predmetov) je pojasnil spremembe svetovnozgodovinskega značaja na prelomu iz 19. v 20. stoletje in njihov vpliv na strukturo družboslovnih učnih predmetov, podal je več teoretičnih izhodišč, pomembnih pri zasnovi šolske zgodovine, in predstavil težnje po novih družboslovnih predmetih (primer ZDA in interdisciplinarnega družboslovnega predmeta) z uvajanjem državljanske vzgoje na primerih Nemčije, Francije in Avstrije. V tretjem poglavju (Znanstveno-teoretska, didaktična in idejno-vzgojna izhodišča v zasnovi učnega načrta zgodovine za tehniške in strokovne šole) je pojasnil načine oblikovanja zgodovinske zavesti v šoli ter didaktične sisteme pri izboru in omejitvi obsega zgodovinske učne snovi. V tem poglavju je podal predloge, kako se lahko učni načrti posodablajo in vsebinsko ustrezno pripravijo z upoštevanjem aktualizacije, vsebinske redukcije in dognanja moderne historiografije. V četrtem poglavju (Metodološka struktura učnega načrta zgodovine) je ovrednotil glavne elemente učnega načrta, in sicer smotre pouka, vzgojno-izobraževalne vsebine, didaktična pojasnila in navodila. Pomemben pa je opis načel sodobne tematizacije vsebin in strukturiranje didaktičnih tem ter njihove

zasnove, ki se uporablja še danes pri zasnovi tem v učnih načrtih za zgodovino, in sicer kot časovnorazvojna, sistemskostrukturna ali vzorčnovsebinska zasnovanost tem. V petem poglavju (Didaktična struktura učnega načrta zgodovine) pa je prikazal, kako se lahko analizirajo poglavja oz. tematska struktura konkretnega učnega načrta zgodovine za tehniške srednje šole in pripravi primerjava z veljavnimi učbeniki za zgodovino. Ravno njegova analiza vsebinske zasnove učnega načrta za zgodovino (to je analiza posameznih poglavij ali tem, vsebinske strukture in posameznih elementov) predstavlja temelj za sodobno raziskovanje učnih načrtov, učbenikov idr. učil za pouk zgodovine.

O pomembnosti izdaje prve znanstvene monografije o didaktiki zgodovine kažejo tudi pozitivne recenzije in predstavitve te knjige, ki so jih objavili Drago Novak v reviji *Ogledalo: glasilo Zavoda RS za šolstvo* (1993, št. 4/5, str. 33–35); Tomaž Weber v reviji *Zgodovina v šoli* (1993, št. 2, str. 44–45) in Ana Nuša Kern v reviji *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* (1994, str. 261–264). Drago Novak je zapisal, da je knjiga »dragocen pripomoček učiteljem zgodovine«, zlasti pri uporabi in vsebinski aplikaciji učnega načrta v šolski pouk. Tomaž Weber je ugotovil, da knjiga pomeni »prehod na didaktiko pouka zgodovine kot znanstvene discipline« ter da je v knjigi tudi prvi pregleden seznam virov in literature o metodiki pouka zgodovine. Medtem ko je Ana Nuša Kern zapisala, da na eni strani publikacija predstavlja različne didaktične tokove na področju šolske zgodovine in nove koncepte v poučevanju zgodovine in družboslovnih predmetov, na drugi strani pa podaja smernice, kako lahko učitelji na makro nivoju prilagajajo učni načrt letnemu delovnemu načrtu ter pri tem upoštevajo zlasti problemskost in aktualizacijo zgodovinskih dogodkov.

O dr. Štefanu Trojarju so pisali Drago Novak ob njegovi šestdesetletnici v reviji *Zgodovina v šoli* (1992, št. 1, str. 53–54), Danijela Trškan ob njegovi sedemdesetletnici v reviji *Zgodovinski časopis* (2001, št. 2, str. 275–276) in Danijela Trškan ob njegovi smrti v reviji *Zgodovinski časopis* (2015, št. 1/2, str. 228–230). Njegovi biografija in bibliografija pa sta objavljeni v zborniku, ki je izšel ob njegovi 80-letnici rojstva leta 2011 v zbirki *Historia* (ur. Danijela Trškan) pri Znanstveni založbi Filozofske fakultete (525 strani).

Dr. Štefana Trojarja lahko smatramo za začetnika znanstvenega raziskovanja pouka zgodovine v Republiki Sloveniji, saj je nakazal pomembne teoretske okvire in načine proučevanja pouka zgodovine na vseh šolskih stopnjah ter odprl pot k razvoju slovenske metodike oz. didaktike zgodovine v sklopu zgodovinske znanosti.